

Наслеђе⁴¹

▶ ЧАСОПИС ЗА КЊИЖЕВНОСТ, ЈЕЗИК, УМЕТНОСТ И КУЛТУРУ
Journal of Language, Literature, Arts and Culture

ГОДИНА XV / БРОЈ / 41 / 2018
YEAR XV / VOLUME / 41 / 2018

ФИЛУМ

Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Faculty of Philology and Arts, Kragujevac

Александра С. Јовановић¹
Институт за српски језик САНУ, Београд

Наслеђе 41 • 2018 • 27–48

СЕМАНТИЧКЕ И СИНТАКСИЧКЕ ОСОБЕНОСТИ НЕПРЕЛАЗНИХ (НЕПОВРАТНИХ И НЕПРАВИХ ПОВРАТНИХ) СЕМИКОПУЛАТИВНИХ ГЛАГОЛА У САВРЕМЕНОМ СРПСКОМ ЈЕЗИКУ²

У овом раду су, на корпусно заснованом истраживању, испитиване семантичке и синтаксичке особености непрелазних (неповратних и неправих повратних) семикопулативних глагола у савременом српском језику. Из *Речника српскохрватскога књижевног језика* Матице српске (RMS) ексцерпирани су овакви глаголи, који су потом претраживани по електронском *Корпусу савременог српског језика* (ЕК), те *Google преишраживачу* (GP) – како би се утврдили типови конструкција које они граде. Ексцерпирани глаголи су даље, према релевантним семантичким компонентама, класификовани у осам група, при чему су проматране значењске варијације међу издвојеним групама. Унутар сваке групе анализиране су синтаксичке особености (тип и облик допунског предикатива) глагола. Поређењем уочених семантичких и синтаксичких особености издвојених група глагола дошло се до неких назнака корелације у њиховом семантичком и синтаксичком понашању. Овакво истраживање доприноси бољем разумевању синтаксичке и семантичке природе семикопулативних глагола, пружа потпунији увид у конструкције са допунским предикативом – у њихов састав и структуру, а може, такође, помоћи и у прецизнијој лексикографској обради разматраних глагола.

Кључне речи: семикопулативни глагол, непрелазни глагол, допунски предикатив, семантика, синтакса, синтаксичко-семантички интерфејс

1. УВОД

1.1. Предмет рада

У раду разматрамо непрелазне семикопулативне (даље: СК) глаголе, тј. глаголе који не регирају именичку јединицу у облику акузатива без

1 aleksandra.jovanovic@isj.sanu.ac.rs

2 Овај рад је настао на основи мастер рада „Непрелазни (неповратни и неправи повратни) семикопулативни глаголи и њихове допуне у савременом српском језику”, писаном под менторством др Балше Стипчевића. Рад је написан у оквиру пројекта бр. 178009 (*Лингвистичка истраживања савременог српског књижевног језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

предлога или генитива који се може заменити акузативом, као и њихове допуне. Прелазни СК глаголи и прави повратни СК глаголи били су предмет детаљне анализе (исп. Илић 2001), због чега се наш рад фокусира на непрелазне СК глаголе – и то неповратне и неправне повратне³.

1.2. Теоријски оквир и појмовно-терминолошки апарати

1.2.1. Теоријски оквир за ово истраживање налазимо у раду Љ. Поповића (1997), посвећеном синтаксичко-лексичком интерфејсу: на синтаксичке јединице гледа се као на „системске текстуалне речи” преко којих се успоставља интерфејс између синтаксичког система и лексикона. Овакав приступ истраживању подразумева да опис синтаксичких феномена треба да стоји у корелацији са семантичким.

1.2.2. Појмовно-терминолошки апарат овог рада ослања се на схватање семикопулативног глагола изложено у Роровић¹¹2008: семикопулативним глаголом сматрамо глагол помоћу којег се именичком појму приписује придевски или именички садржај, али који, за разлику од копулативног глагола, има своје одређено значење, којим се прецизира тип приписивања и које се допуњује именичком или придевском јединицом. Допуну овом глаголу називамо допунским предикативом.

1.3. Методологија истраживања

1.3.1. Ово истраживање је емпиријски засновано: глаголи су ексцерпирани из *Речника српскохрватског књижевног језика* Матице српске (RMS) и *Речника српскохрватског књижевног и народног језика* Српске академије наука и уметности (RSANU), те претраживани по електронском *Корпусу савременог српског језика* (ЕК) и *Google* претраживачу (GP), како би се испитали типови конструкција које они граде. Као помоћни корпус послужили су и примери из литературе.

1.3.2. Када говоримо о ексцерпцији *глагола* из RMS, говоримо заправо о ексцерпцији *глагола у одређеном значењу* (ако је реч о полисемичној лексеми). Стога смо, када исти глагол има више семикопулативних значења, свако разматрали засебно.

1.3.3. Будући да се глаголски вид сматра класификационом, а не морфолошком категоријом (исп. Роровић¹¹2008: 107), засебно смо ексцерпирани и претраживали СК глаголе свршеног одн. несвршеног вида.

1.3.4. Када речник значење одређеног глагола дефинише као СК, али не даје одговарајући пример, користили смо алтернативне изворе (пре свега ЕК, GP). Уколико смо овде пронашли одговарајућу потврду, глагол смо ексцерпирани; ако пак нисмо пронашли одговарајућу потврду за СК значење које бележи речник, онда смо глагол искључили из наше

³ Неповратни СК глаголи јесу они који уза себе немају рефлексивну речцу *се* (нпр. *деловати*), док неправим повратним СК глаголима сматрамо оне који уза себе имају рефлексивну речцу *се*, а притом, за разлику од правих повратних, немају свој прелазни парњак, или имају, али не у истом значењу (нпр. *испојавити се*, *извадити се*).

грађе. Такође, налазили смо и глаголе чије СК значење RMS и RSANU не бележе. Тада смо дати глагол претраживали по електронским корпусима: ако би корпус потврдио СК значење, глагол бисмо уврстили у нашу грађу (а значење самостално дефинисали, што је означено астериском).

1.3.5. Приликом претраживања конструкција са СК глаголом, односно допунским предикативом – требало је разликовати ове од конструкција са актуелним квалификативом допунског типа.⁴ У таквим ситуацијама служили смо се семантичким критеријумом, покушавајући да раздвојимо значење СК глагола од пунозначног који захтева допуну; случајеви када то ипак нисмо успели, назначени су угластим заградама.

1.3.6. Најзад, укупно смо ексцерпирали 101 СК глагол (односно глагол у СК значењу); разврстали смо их у осам семантичких група (т. 2.1) и приказали у свим конструкцијама које граде, издвајајући засебно именичке и придевске јединице као њихове допуне (в. т. 2.2).

1.4. Циљеви и значај истраживања

Рад тежи томе да осветли семантичке и синтаксичке карактеристике СК глагола, односно да установи евентуална корелирања ових карактеристика. Овакво истраживање доприноси бољем разумевању синтаксичке и семантичке природе СК глагола, потпунијем увиду у конструкције са допунским предикативом (у њихов састав и структуру), прецизнијој лексикографској обради ових глагола – која ће указивати и на синтаксичке информације о њиховом конструкционом потенцијалу, лакшем учењу српског језика као страног.

1.5. Досадашња литература о СК глаголима

1.5.1. У ранијим граматикама српског језика (Daničić 1858; Novaković 1894; Maretić ³1963; Belić 19332000, Brabec *et al.* ²1954) конструкције са допунским предикативом разматране су у оквиру именског предиката. Иако ове граматике семантички разликују СК глагол од копулативног (истиче се да он задржава одређено гл. значење, за разлику од копулативног глагола) – то није и термилошки назначено (или уопште не постоји термин за СК глагол или се термин „спона” употребљава и за СК и за копулативни). М. Стевановић (⁴1989) ове глаголе описно назива „глаголима непотпуног значења”, док ће њихов термилошки статус бити разрешен употребом термина „семикојулативни глагол” (поред алтернативног „неправи копулативни глагол”) у граматизи Љ. Поповића (¹2008).

1.5.2. Прелазни и прави повратни СК глаголи детаљно су анализирани у магистарској тези А. Илић (2001); ауторка издваја групе глагола према семантичком критеријуму, а онда их анализира и синтаксички (облик предикатива). Б. Стипчевић (2014) разматра групу СК глагола са значењем „изазивати некеме утисак”, те даје преглед ових глагола према

4 О разликовању допунског предикатива и актуелног квалификатива исп. Marković 2011.

типовима конструкција које граде. Велики број истраживања семикопулативних глагола усмерен је на конкурентност типа и облика допунског предикатива (нпр. Ivić 1954/2005: 147–158; Hlebec 2008; Korin 1995, 1999; Saavedra 2000 и др.).⁵ Одређеним аспектима поменутих истраживања вратићемо се у анализи.

2. АНАЛИЗА КОРПУСА

2.1. Семантичке особености ексцерпираних СК глагола

На основу анализираних корпуса издвојили смо осам семантичких група СК глагола: (I) глаголи *стицања новог својства*; (II) глаголи *задржавања претходног својства*; (III) глаголи *свесног приписивања дајног својства појму од стране одређеног колектива*; (IV) глаголи *испољавања одређеног (привидног или стварног) својства*; (V) глаголи *трансформисања једног појма у други*; (VI) глаголи *изазивања утиска о некоме/нечему*; (VII) глаголи *осећања*; (VIII) глаголи *експлицирања тине односа између два појма*.⁶ Оваква класификација глагола није заснована на јединственом семантичком критеријуму; наиме, различити семантички моменти показали су се битнима.

За прву и другу групу СК глагола као релевантан семантички моменат показала се компонента 'промена својства (које субјекатски појам поседује)'. Наиме, у ситуацији денотираној конструкцијом са глаголима из прве групе назначав се 'промена својства': стицање новог својства или стицање вишег степена постојећег (пр. 1). Глаголи из друге групе пак искључују промену, тј. означавају 'задржавање претходног својства' (пр. 2).

(1) Уз вас је и он постао бојем. (ЕК)⁷

(2) Вечна слава Каталинском ... И после свега остао је човек до краја. (GP)

За трећу, шесту и седму групу СК глагола важна је семантичка компонента 'свесно приписивање својства'. Код треће групе приписивање својства (од стране одређеног колектива) резултат је вољног интелектуалног напора (пр. 3), док је код шесте групе приписивање својства резултат „перцептивног утиска” (а не свесног промишљања) (пр. 4). Ситуација денотирана конструкцијом са глаголима треће групе не отвара место за доживљавача, за разлику од глагола шесте групе – где се доживљавач подразумева и кад није експлицитан. Код глагола седме групе субјекатски појам, који је уједно и доживљавач и извор чулног утиска, приписује самом себи својство, које је резултат перцептивног утиска (реч је о „перцепцији изнутра”) (пр. 5). Глаголи шесте и седме групе се, стога, и називају *глаголима перцепције* (в. Viberg 1983), док се глаголи треће групе могу окарактерисати као *глаголи свесног промишљања*.

5 За детаљан преглед литературе в. Ilić 2001 и Jovanović 2017.

6 Листа свих глагола са примерима наводи се – по семантичким групама – у т. 2.2.

7 У примерима подвлачимо синтаксичке јединице у функцији допунског предикатива. Користимо и следеће скраћенице: ИЈ (именичка јединица), ПЈ (придевска јединица), ном. (номинатив), инстр. (инструментал), акуз. (акузатив), ППК (предлошко-падежна конструкција).

- (3) Важила је као тврдица и особењак. (RMS)
 (4) Лађа вам ова изгледа као каква пијаца у вароши. (RSANU)
 (5) Марадона (40 година) се осећао као апсолутни победник. (ЕК)

У основи четврте групе СК глагола јесте 'испољавање одређеног својства'. Она је, међутим, веома хетерогена, те се може поделити на четири подгрупе: (1) глаголи типа *доказати се*; (2) глаголи типа *испољити се*; (3) глаголи типа *издавати се*; (4) глаголи типа *изјаснити се*. Критеријум за издвајање наведених подгрупа јесте фактивност садржаја исказаног допунским предикативом⁸. Прву подгрупу чине глаголи чији је садржај исказан допунским предикативом фактиван – нужно истинит (пр. 6); они се још називају и фактивним глаголима (који производе фактивне пресупозиције). Другу и четврту подгрупу чине глаголи који остављају отвореним питање истинитости садржаја исказаног допунским предикативом – односно, садржај исказан допунским предикативом је нефактиван (пр. 7, 9). Садржај допуне треће групе глагола може се пак окарактерисати као контрафактиван (или неистинит) (пр. 8). Четврта подгрупа, коју чине глаголи типа *изјаснити се*, семантички је повезана са седмом групом – глаголима *осећања*: субјекатски појам самом себи приписује одређено својство које је, сада, резултат свесног промишљања (код глагола *осећања* субјекатски појам приписује самом себи својство које је резултат перцептивног утиска). Глаголи типа *изјаснити се* могли су бити издвојени и као посебна семантичка група СК глагола, будући да се доста разликују од глагола типа *доказати се*, *испољити се* и *издавати се*.

- (6) Уосталом, она се већ доказала као диван, паметан, проницљиви писац. (ЕК)
 (7) Успела је потом да шармира партијске масе, да се испољи као нова популистичка нада. (ЕК)
 (8) Лутајући по свету, издавао се за потомка српских владарских родова. (ЕК)
 (9) Саудијац се изјаснио као атеиста, па му одузели живот! (GP).

Пета група СК глагола најближа је глаголима типа *издавати се*, с том разликом што није реч о 'узимању и испољавању привидног лика' већ о 'узимању другог лика', тачније, о трансформацији једног појма у други. Глаголи из ове групе припадају архаичном језичком изразу (пр. 10); у савременом српском језику уместо допунског предикатива они захтевају као допуну ППК у + акузатив.

- (10) Што си рекао, све ти се сребром претворило. (Ivić 1954/2005: 149)

⁸ С обзиром на то да је допунски предикатив увек именска јединица – није најпрецизније говорити о „садржају” исказаном допунским предикативом као о фактивном, нефактивном или контрафактивном. Ипак, у недостатку боље, формулацију преузимамо од П. Пипера (2005: 41).

Осма група глагола је по својој семантици најближа копулативним глаголима; она експлицира тип односа (најчешће родбинског) између појма означеног граматичким и појма означеног логичким субјектом (пр. 11). Семантичка разлика између копулативних конструкција и конструкција са глаголима из ове групе јесте та што се употребом конструкције са СК глаголима имплицира својеврсна дистанцираност говорника од изреченог, тј. говорник „рачуна”/„присећа се”/„процењује” тип односа између појмова означених граматичким и логичким субјектом.

(11) Нашле [смо се] код једне моје другарице, а њему пада нека рођака. (GP)

2.2. Синтаксичке особености ексерцираних СК глагола

Синтаксичко понашање ексерцираних СК глагола приказујемо по типу (именичка/придевска јединица) и облику (номинатив, инструментал, као-конструкција, ППК за + акузатив) предикатива којим се глагол допуњује. За сваки тип конструкције са СК глаголом наводимо по један пример из корпуса (због просторног ограничења).

2.2.1. Синтаксичке особености ексерцираних глагола

1. **БИВАТИ** 2. *сѝвараѝи се, ѝосѝајаѝи, насѝајаѝи* (RSANU): Ноћ је дубока и све дубља_{ПЈном.} бива (RSANU); Што ју је више и чешће могао имати, то је његова путена жеља за њом бивала све незаситљивијом_{ПЈинстр.} (ЕК).
2. **ДОЛАЗИТИ** 12. б. *ѝосѝајаѝи* (онаквим или оним што казује допуна) (RSANU): Што га она већма умиваше, | То Арапин црњи_{ПЈном.} долазаше (RSANU).
3. **ДОЋИ** 13. (са допуном у виду придева или ?поредбене конструкције) а. *добѝи изглед, ѝосѝаѝи, начинѝи се* (онаквим или оним што се казује у допуни) (RSANU): Од неспавања, од тих брига и од тог непрестаног страховања дошло јој лице већ сасвим танко и блиједо_{ПЈном.} (RSANU); Од хода, ветрова и сунца беше у лицу дошао као бакар_{ИЈкао+ном.} (RMS).
4. **ЗАВРШИТИ** 2. а. *на крају досѝеѝи у неко сѝање* (RSANU): Тај вођа покрета завршит ће као аустријски човјек_{ИЈкао+ном.} (RSANU).
5. **ИЗАЋИ/ИЗИЋИ** 6. в. *ѝосѝаѝи* (оно што значи именица у предикату) (RSANU): Од снјега ћу белији_{ПЈном.} изићи (Daničić 1858: 8).
6. **ИЗЛАЗИТИ** 4. *насѝајаѝи*. (RSANU): Мало зло многе путе излази веома велико_{ПЈном.} (Daničić 1858: 8).
7. **ИЗВАДИТИ СЕ** 3. заст. *добѝи неки сѝаѝус, звање, ѝосѝаѝи нешѝо* (RSANU): То се он [Тома] извади за обичног јавног писача_{ИЈза+акуз.} (RSANU).
8. **НАСТАТИ / НАСТАНУТИ** **ѝосѝаѝи*: Ти ли наста тај јунак на

- земљи_{ИЈном.} | Да закљониш чисто царско лице (Daničić 1858: 7); Од како сам кнезом_{ИЈинстр.} настануо (Daničić 1858: 579).
9. **ОСТАЈАТИ** несврш. и уч. према *остайти* (RMS): на трагичан начин [старица је] остајала удовица_{ИЈном.} (GP); Тада сам се сетила мог јунака који је увек остајао повређен_{ПЈном.} због мојих глупости (GP).
10. **ОСТАТИ** 11. б. *досйейти у неко стйање исказано дојуном* (RSANU): Његово петоро деце су остали сирочад_{ИЈном.} (GP); Јер и жена Ахавова Језавеља која остаде удовицом_{ИЈинстр.}, и син Охозија [...], сви они нису могли штедети онога који је прорекао Ахавову погибију (GP).
11. **ПОСТАЈАТИ** несврш. и уч. према *постайти* (RMS): Тешко је трговац постајао столар_{ИЈном.}, још теже је фризер постајао монтер_{ИЈном.} (ЕК); Од тог вечера Срба није пропуштао ни једне прилике: Борис му је постајао потребом_{ИЈинстр.} (ЕК); А на Сунцу његова коса је постајала као руно_{ИЈкао+ном.} (GP); Устајао би јер му је бол у костима постајао неподношљив_{ПЈном.} (ЕК); Затим је његова проза постајала све медитативнијом_{ПЈном.} (ЕК); Моја стопала [су] постајала као прикована за тло_{ПЈкао+ном.} због магнетичног привлачења (GP).
12. **ПОСТАТИ** 2. *учинијти се ким, претворийти се, променијти се у кога или у шйю* (као непотпуни глагол с предикатним ном. или инстр.) (RMS): Деса [...] постаде десна рука политичког комесара_{ИЈном.} (RMS); Ја ти вјерујем да хоћеш да постанеш човјеком_{ИЈинстр.} (RMS); У Европској унији [је] пас већ постао као човек_{ИЈкао+ном.} и има сва права (ЕК); Смрси се и заплете пред њом, поста мањи од макова зрна_{ПЈном.} (RMS); Али живот је мој од тог часа већ постао бескрајним_{ПЈинстр.} (ЕК).
13. **СТАТИ** 5. *постайти некакав, постайти нешйю* (RMS): Гаван стаде Ловро каквог није било_{ИЈном.} (RMS); И пуст тај живот мрзак_{ПЈном.} ми је стао (RMS).

2.2.2. Глаголи са значењем задржавања претходног својства

14. {**ЗАТЕЋИ СЕ** 1. *наћи се, остайти* (RMS): Кућа је била газдинска..., онаква каква_{ПЈном.} се затекла од деде (RMS).}
15. **ОСТАЈАТИ** 4. (неко, нешто) *бијти и даље истйи, не мењайти се, задржавайти истйа својсйва* (RSANU): Окови остају окови_{ИЈном.} (RSANU); Бијаше [он] и остајаше идеалом свим загребачким фрихтлима_{ИЈинстр.} (RSANU); То остаје као велика рана и празнина_{ИЈкао+ном.} у мојој души (GP); Остајем непоколебљив_{ПЈном.} (RSANU).
16. **ОСТАТИ** 8. а. (неко, нешто (неким, нечим)) 1) *бијти и даље истйи, задржайти истйи стйајус, истйи однос, йоложај, стйање, не променијти се*; 2) (са допуном која означава положај, звање, достојанство) *задржайти се на йоложају, у звању које је исказано дојуном*; б. (некакав, некаквим или са допуном у виду предложно-падежног облика и сл.) *бијти и даље у одређеном, истйом йоложају, стйању, задржайти особи-*

не, *сћање* исказано *дојуном* (RSANU): Ми смо остали *пријатељи*_{ИЈ-ном}, до краја живота (RSANU); У тој борби о превласт између краља и феудалне власти краљ остаје *побједником*_{ИЈинстр.} (RSANU); Ми смо остали *верни правцу ове политике српске*_{ИЈном.} (RSANU); Балканска федерација остала је *као циљ српских социјалиста*_{ИЈкао+ном.} и у балканским ратовима и током Првог светског рата (ЕК).

2.2.3. *Глаголи са значењем свесног приписивања датог својства појму од стране одређеног колектива*

17. **ВАЖИТИ** 1. в. (за, као нешто) *бити смирани, смитрајти се* (RSANU): Важио је *као напредан дух*_{ИЈкао+ном.} (RMS); Он је [...] важио *за неког пустиоловног социјалног превратника*_{ИЈза+акуз.} (RMS); Превод М. Глишића дуго је важио *као одличан и беспрекоран*_{ИЈкао+ном.} (ЕК); Оне би волеле бити и болесне, и важити *за нечасне*_{ИЈза+акуз.} [...] него важити *за ружне*_{ИЈза+акуз.} међу људима (RSANU); За мене оно важи *као за најбољи осећај човека*_{ИЈкао+за+акуз.}, иако данас, на жалост, не може да увек влада због његовог највећег непријатеља – стреса (GP).
18. **ВРЕДЕТИ** 3. *смитрајти се, бити смитран* (RMS): Веселиновић, уопште, вреди *као сеоски приповедач*_{ИЈкао+ном.} и по ономе што му је село било дало (ЕК); Принц Мустафа је вредео *за згодног и вредног принца*_{ИЈза+акуз.}, а умро је још у раној младости (GP); Имају педесет форинти пензије [...] па вриједе *за имућне*_{ИЈза+акуз.} (RMS).
19. **ГЛАСИТИ** 4. *важити, бити смитран* (RMS): Тај млади човјек [је] Чех и [...] гласи *као чешки родољуб*_{ИЈкао+ном.} (RMS); Град на реци Рајни гласи *за најдући град поред Берлина*_{ИЈза+акуз.} (GP); Juliana Nails лак за нокте с протеинима свиле гласи *као врло дуготрајан и издржљив*_{ИЈкао+ном.} (GP); Поред сада већ многобројних блог платформи WP гласи *за најбоље у том пољу*_{ИЈза+акуз.} (GP).
20. **ГЛЕДАТИ**⁹ 4. а. *смитрајти, држајти; шреширајти*; б. *имати сћав* (*према нечему*), *схвајати; судити, ценити* (RSANU): На живот је увек гледао *као на испит* (GP); Социјалистички режим је на руралну културу гледао *као на назадну* (GP).
21. **СЛОВИТИ** 2. *бити познаји, бити на гласу* (RMS): [Она] је у селу словила *као жена „што зна све о старини”*_{ИЈкао+ном.} (RMS); Мада слови *за културну метрополу*_{ИЈза+акуз.} [...], Беч последњих година постаје и водећи конгресни град (ЕК); Дувњаци највише очекују од Бркине кћери Бранке, која [...] неслужбено слови *најбољим играчем у категорији*_{ИЈинстр.} (GP); Иако и даље слови *као ’елитистичко’*_{ИЈкао+ном.}, Друштво је отворено за све (ЕК); Јединица која се бави спасавањем угрожених лица и гашењем пожара иначе слови *за елитну*_{ИЈза+акуз.} (ЕК).

9 СК глагол *гледати* је једини рекцијски глагол у нашој грађи – регира неправи објекат (*на* + акузатив), а својство означено допунским предикативом приписује се објекатском појму (не субјекатском).

2.2.4.1. Глаголи са значењем испољавања одређеног својства – тип доказати се

22. **ДОКАЗАТИ СЕ** *показати се *шачним* (оно што се изриче допуном): Мицеларна вода [...] доказала се одлична у борби против *take up*-а_{ПЈ} (GP); „Тај концепт се није доказао исправним_{ПЈинстр.}”, рекао је бивши канцелар (ЕК); Међутим, наша метода трансплантације масти [...] доказала се као посебно успешна_{ПЈкао+ном.} (GP); Уосталом, она се већ доказала као диван, паметан, проницљиви писац_{ИЈкао+ном.} (ЕК).
23. **ДОКАЗИВАТИ СЕ** *показивати се *шачним* (оно што се изриче допуном): Њихов траг опстаје и доказује се као непорециво неизбрисив_{ПЈкао+ном.} (GP); Како је компанија расла, г. Wrigley се доказивао и као изузетан мотиватор_{ИЈкао+ном.} (GP); Имао сам ја кују ХО врхунског и радног и изложбеног карактера са педигреом која се доказивала за оно што је створена_{ИЈза+ном.} (GP).
24. **ИСПАДАТИ** 4. а. (и безл.) (са допуном у виду придева, квалификативне именице, прилога одн. поредбе или исказне реченице) *чинићи се, приказивати се, изгледати* (некоме) одн. *постиајати, проишцицати, излазити* у *крајњем исходу* (онако, онаквим и сл. као што се казује допуном) (RSANU): Милош је [...] испадао особењак_{ИЈном.} у својим очима (RSANU); У вицевама једанпут буде намагарчен бошњачки, а други пут српски представник, како не би увек један те исти народ испадао будалом_{ИЈинстр.} (GP); Сва она ваша друга и најстрашнија недела [...] према овоме сад испадају као нека анђеоска музика_{ИЈкао+ном.} (ЕК); Због тога највише страдаш у животу и испадаш смијешан_{ПЈном.} (RSANU); Некад буде савршен, некад не, у сваком случају испада као нов_{ПЈкао+ном.} (GP).
25. **ИСПАСТИ** 4. а. (и безл.) (са допуном у виду придева, квалификативне именице, прилога одн. поредбе или исказне реченице) *приказати се, учинити се* (некоме), *оставити утисак* (на некога) одн. *бити, постиаји, изаћи, завршити се у крајњем резултату, исходу* (онако, онаквим и сл. као што се казује допуном) (RSANU): Испео си недруг и подлац_{ИЈном.} (RMS); Па када те Зоран Јов оплео да си испео будалом_{ИЈинстр.}, експресно си уклонио пост (GP); Одлука Словенског рукометног савеза [...] испала је као пун погодак_{ИЈкао+ном.} (GP); Он испаде крив за све_{ПЈном.} (RMS); Након вагања више опција, пут на бициклу, с онијем у приколици, испео је као најбољи_{ПЈкао+ном.} (GP).
26. **ИСПОСТАВИТИ СЕ** *на крају *показати се некаквим*: То се испоставио тежак задатак_{ИЈном.} (GP); Међутим, то се испоставио тежим проблемом него што сам претпоставио_{ИЈинстр.} (ЕК); Ова седница се испоставила као добар моменат за Србију_{ИЈкао+ном.} (ЕК); На крају се моја помисао испоставила тачна_{ПЈном.} (GP); А „грозница”, која тресе АИГ, испоставила се јачом него што је пријављена_{ПЈинстр.} (ЕК); Исто се догађало пред изборе 1993. године и тада се ова стратегија испоставила као исправна_{ПЈкао+ном.} (ЕК).

27. **ИСПОСТАВЉАТИ СЕ** *неврш. и уч. према *испоставити се*: Ко с ким, како, чиме, чему и докле – испоставља се као глобална егзистенцијална загонетка_{ИЈкао+ном.} (ЕК); Иако овај шаблон поена није најчешћи [...], често се испостављао најважнијим_{ПЈинстр.} (GP); Такав преступ често испостављао као крајње неукусан_{ПЈкао+ном.} (GP).
28. **КАЗАТИ СЕ** 3. а. *обелоданити се, изићи на видело, показати се, доказати, јасно исповијати неку своју особину* (RSANU): Чекат ћу те, драги [...] Казат ћу те се достојном_{ПЈинстр.} (RSANU).
29. **ЛЕГИТИМИСАТИ СЕ** 1. б. *фиг. показ(ив)ати се у одређеном својству, светиљу; доказ(ив)ати се, осведочити се, осведочавати се* (RSANU): Неко ко је способан да се окротно понаша према животињи, легитимисао се као насилник без трунке хуманости_{ИЈкао+ном.} (GP); Таква политика је произвела инфериорни културни модел који се легитимисао као недржавотворан и ропски агресиван_{ПЈкао+ном.} (GP).
30. **ПОКАЗАТИ СЕ** **доказати се*: Будисављевић се показао способним уредником_{ИЈинстр.} (ЕК); Омер-паша Латас показао се и као одличан управник и као способан војсковођа_{ИЈкао+ном.} (ЕК); Одлука да пропусти 2,30 метара показала се добром_{ПЈинстр.} (ЕК); Овај теренац на свим тестовима показао се као изузетан_{ПЈкао+ном.} (ЕК).
31. **ПОКАЗИВАТИ СЕ** **доказивати се*: Госпођица де ла Хе [...] показивала се пробирачица_{ИЈном.} (ЕК); Његово разбацавање смелим изјавама показује се једнако добром рекламом као његови снимци који годинама излазе у светским монденским часописима_{ИЈинстр.} (ЕК); Присилна и изнуђена вера се показује као лажна вера_{ИЈкао+ном.} (ЕК); Ново руководство Удружења [...] се показује веома посвећено, одговорно и способно_{ПЈном.} (GP); Етнографско истраживање вођено унутар тих мањих подручја показује се недовољним_{ПЈинстр.} (ЕК); Тренутак у којем за песму нема више места у свету, тренутак у којем се поезија показује као непотребна_{ПЈкао+ном.} (ЕК).
32. **ПОТВРДИТИ СЕ** **показати се шачним* (оно што се изриче допуном): Поклонивши се Мурату I, Теодор се потврдио као добар вазал у својој деспотовини_{ИЈкао+ном.} (ЕК); Опет се потврдила истинитом_{ПЈинстр.} изрека да је добро чинити добро (GP); Њихова почетна идеја [...] се потврдила као тачна_{ПЈкао+ном.} (GP).
33. **ПОТВРЂИВАТИ СЕ** **показивати се шачним* (оно што се изриче допуном): Гвантанамо се потврђује као извор шокантних сведочења_{ИЈкао+ном.} (ЕК); Хипотеза постављена у уводу потврђује се истинитом_{ПЈинстр.} (GP); Та „освета бирача” повећала је притисак на Белу кућу да хитно измени ратну тактику која се потврђује као неуспешна_{ПЈкао+ном.} (ЕК).

2.2.4.2. Глаголи са значењем испољавања одређеног својства – тип испољити се

34. **ИСПОЉАВАТИ СЕ** неврш. и уч. према *испољити се* (RMS): У њима се кумулира негативна енергија која се испољава као агесија_{ИЈкао+ном.} (ЕК); На тај начин јавна власт се испољава као најважнија_{ПЈкао+ном.} (GP).
35. **ИСПОЉИТИ СЕ** 2. *очиштовати се, показати се* (RMS): Нова „народна” власт од првог дана се испољила као апсолутна власт над народом_{ИЈкао+ном.} (ЕК); Али стварност се испољила као још нестварнија_{ПЈкао+ном.} (ЕК).
36. **{ЈАВИТИ СЕ** 3. а. *манифестовати се* (RSANU): У Првој Мојсијевој 32:30, Јаков је видео Бога који му се јавио као анђео_{ИЈкао+ном.} (GP); *Цео г̄рашак* би био у рангу синтагме *цело време*, која се јавила као спорна_{ПЈкао+ном.} (GP).}
37. **{ЈАВЉАТИ СЕ** 5. имати каква својства (RSANU): Они пред свијетом учвршћују [...] престиж народноослободилачког покрета [...] који се јавља носиоцем наше нове државе_{ИЈинстр.} (RSANU); Принц Паул [...] јавља се као „прави” наследник трона_{ИЈкао+ном.} (ЕК).}
38. **ОДАВАТИ СЕ** 1. в. *испољавати се, очиштовати се* (RSANU): Увек се одавао као добар пријатељ_{ИЈкао+ном.} (GP); Дивно_{ПЈном.} ли се одава њено отанко, бијело лице (RSANU); Увек се одавао као добар пријатељ_{ИЈкао+ном.} (GP).
39. **ОДАТИ СЕ** **испољити се (као какав)*: Овим си се одао као хејтер_{ИЈкао+ном.} (GP); Одала се као најслабија у стаду_{ПЈкао+ном.} и постала је мета (GP).
40. **ОТКРИВАТИ СЕ** *несвр. и уч. према *откривати се*: Свет „већи” за Милићеву Мачву, свет као Мачва, на Милићевим сликама открива нам се као свељудски, планетарни завичај_{ИЈкао+ном.} (GP); Унутрашњост дворца откривала се као згодна и сјајна_{ПЈкао+ном.} (GP).
41. **ОТКРИТИ СЕ** 3. г. *показати се, испољити се (као какав, као неко, као нешто)* (RSANU): Открио се дакле фактично настављачем Илираца_{ИЈинстр.} у најчишћој њиховој есенци. (RSANU); Сремац се одједаред открио као хумориста првог реда_{ИЈкао+ном.} (RSANU); Рођење Христово је [...] чин Божије љубави која се открила цела и потпуна_{ПЈном.} у оваплоћеном и рођеном Христу Исусу (ЕК); Мисија се открила као поприлично недовршена_{ПЈкао+ном.} (GP).
42. **ОЧИТАВАТИ СЕ** *несвр. и уч. према *очиштовати се*: Ако пецате на рекама, често можете видети јата малих риба који се читавају као велика мрља на екрану_{ИЈкао+ном.} (GP).
43. **ОЧИТОВАТИ СЕ** **испољити се (као какав)*: Спази ону просјакињу, која се читовала његовом мајком_{ИЈинстр.} (RSANU); Владика Сава читовао се као добар пастир, добар теолог и добар научник_{ИЈкао+ном.} (ЕК).
44. **УКАЗАТИ СЕ** 1. *показати се [као какав]* (RSANU): Ова формална

и стилска специфичност текста, указала се као инспиративно полазиште за [...] режију Милоша Лолића_{ИЈкао+ном.} (ЕК); Пошто се отарасио безначајности и скела (тела), најзад се укаже откривен_{ПЈном.}, тврде они (ЕК); Хармонија речи указала се могућном, легитимном_{ПЈинстр.} (ЕК).

45. **ФИГУРИРАТИ/ФИГУРИСАТИ** ^{???} *привидно вршиши какву службу, представљашти, играшти чију улогу* (RMS): Павловићев филм фигурира као апсолутни победник_{ИЈкао+ном.} (ЕК); Ова синтаagma фигурира у његовој филозофији као стожерна_{ПЈкао+ном.}, а означава апсолутни битак (ЕК).

2.2.4.3. Глаголи са значењем испољавања одређеног својства – тип издавати се

46. **ИЗДАВАТИ СЕ** 2. б. *представљашти се, приказивашти се, проглашавашти се; лажно се приказивашти* (RSANU): Овај се издаваше за Мустафу_{ИЈза+акуз.}, сина царева, који је раније убијен по заповијести султановој (RSANU); Многи се издају као обожаваоци појединих врста животиња, биљака или предела_{ИЈкао+ном.} (ЕК); Пишеш поприлично дуге постове за неког ко се издаје за памятног_{ПЈза+акуз.} (GP); Срећа не доспијева да прикрије ту пукотину у својој суверености – суверености која се издаје као „субјективна”_{ПЈкао+ном.} (ЕК).
47. **ИЗДАТИ СЕ** 3. а. (за некога) *представити се као друга личности, у лажној функцији и сл., лажно се представити* (RSANU): Изда ти се, мој брате, за царева сина_{ИЈза+акуз.} (RSANU).
48. **КАЗАТИ СЕ** 4. б. *правити се, претварати се* (RSANU): Не треба да ти кажем [...] како ће се и сами они, који ти се пријатељи_{ИЈном.} кажу [...] потајно се смијати (RSANU); Куда ми се дједе памет [...] да се кажем царем русинскијем_{ИЈинстр.} (RMS); Него леже у меке душеке, | Брез невоље болесна_{ПЈном.} се каже (RSANU).
49. **КАЗИВАТИ СЕ** 1. *представљашти се [лажно], саопштаваши своје име односно презиме, порекло, занимање и сл.* (RSANU): Један перверзан индивидуум који се казује хоца из Бихаћа_{ИЈном.}, а уистину чини се да путује свијетом (RMS); Спасоје се овдје казивао џаком_{ИЈинстр.} – иако је то давно престао да буде (RSANU).
50. **ПОКАЗИВАТИ СЕ** **издавати се (за некога)*: Еми је било криво што ће пуна три месеца морати да се показује љубазна према особи за коју не мари_{ПЈном.} (ЕК).
51. **ПРЕТВАРАТИ СЕ** 2. *приказ(ива)шти се, (у)чинити претворним, друкчијим нешто што јесте* (RMS): Када је пругаста хијена нападна, често се претвара мртвом_{ПЈинстр.}, али се подигне и побјегне чим прође опасност (GP).
52. **ПРИКАЗАТИ СЕ** 4. *учинити се чим, примити какав лик, вид, израз лица* (RMS): Жеља му бијаше да јој се прикаже озбиљним човјек-

- ом_{ИЈинстр.} (RMS); Неко хоће да се прикаже као борац за националну [...] ствар_{ИЈкао+ном.}, а у ствари иза свега је приземна политика (ЕК); А ако је жена приђе превејана и ако јој пође за руком да се прикаже као смерна_{ПЈкао+ном.}, онда је њен муж сасвим сигурно осуђен на пропаст (ЕК).
53. **ПРИКАЗИВАТИ СЕ** несврш. и уч. према *приказати се* (RMS): Занимљиво једино да је проговорио о свему томе и да се приказује „жртвом”_{ИЈинстр.} (GP); Тито је желео да се приказује као антистаљин_{ИЈкао+ном.}, иако је био рођени стаљиниста (ЕК).
54. **ПРИЧИНИТИ СЕ** 2. *показати се, учинити се каквим, примити се* *какав изглед с намером да се ко завара, обмане* (RMS): Илија [...] не може никако да се сабере и безбрижним_{ПЈинстр.} *причини* (RMS).

2.2.4.4. Глаголи са значењем испољавања одређеног својства – тип изјаснити се

55. **ИЗЈАСНИТИ СЕ** **приказати себе онаквим како казује дојуна*: Није се Милош никад изјаснио Србином_{ИЈинстр.} (GP); Чак сам предложила да му ја плаћам алиментацију, пошто се изјаснио као социјални случај_{ИЈкао+ном.} (GP); Досад се никакава активна терористичка група није изјаснила одговорном за овај злочин_{ПЈинстр.} (GP); Наша циљна група је оних 22 одсто људи који су се изјаснили као неопредељени_{ПЈкао+ном.} (ЕК).
56. **ИЗЈАШЊАВАТИ СЕ** *несвр. и уч. према *изјаснити се*: 90% православца у Црној Гори, иде у СПЦ, прича српским језиком, изјашњава се Србином_{ИЈинстр.} (GP); То је „повлашћен спој”, тврде социјалисти који се изјашњавају као њено лево крило_{ИЈкао+ном.} (ЕК); Изјашњавам се кривом_{ПЈинстр.} (GP); Истраживања показују да се у прошлој деценији број оних који се изјашњавају као религиозни_{ПЈкао+ном.} два пута повећао (ЕК).
57. **КАЗАТИ СЕ** **изјаснити се (онако како казује дојуна)*: Доиста је било и сувише лако казати се Србином_{ИЈинстр.} [...] и остати у души црно-жут (GP).
58. **КАЗИВАТИ СЕ** *несвр. према *казати се*: Муслиман био, па шта? Казивао се Србин_{ИЈном.} (GP); Иако је Александар црногорске крви [...] казивао [се] Србином_{ИЈинстр.} (GP); Отац и дед ниједног живог Црногорца није се казивао друкчије него као Србин_{ИЈкао+ном.} (GP).
59. **ПИСАТИ СЕ** **изјаснити се (онако како казује дојуна)*: Е вала, тога [...] неће бити [...] Док се Ја пишем Србин_{ИЈном.} (RMS); Нисам студент који се пише Србином_{ИЈинстр.} да би студирао бесплатно (GP); Нисам питао зашто се пише као Србин_{ИЈкао+ном.} иако то није (GP).
60. **ПРИЗНАТИ СЕ** *јавно, ошворено изјавити за себе нешто* (RMS): Који би криминалац одбио да буде ослобођен ако би признао свој злочин и признао се кривцем_{ИЈинстр.} (GP).

2.2.5. Глаголи са значењем трансформисања једног појма у други

61. **ПРЕТВАРАТИ СЕ** несврш. и уч. према *претворити се* (RMS): Вјештице се претварају сињастијем јарцем_{ИЈинстр.} (Ivić 1954/2005: 149).
62. **ПРЕТВОРИТИ СЕ** 1. *прећи у друкчије стање, добити, примити сасвим други облик, садржај* (RMS): Но се крст претвори дреновачом_{ИЈинстр.} (Ivić 1954/2005: 149).
63. **ПРЕХИТИТИ СЕ** 3. *фиг. претворити се, променити се у што* (RMS): Прехити се, девојко, рибицом у води_{ИЈинстр.}, прехити се, девојко, јеленом у гори_{ИЈинстр.} (RMS).
64. **ПРОВРГНУТИ СЕ/ПРОВРЋИ СЕ** 2. *прећи у друго стање, примити сасвим други облик, претворити се у нешто друго* (RMS): Даница се сатаном_{ИЈинстр.} проврже, Јербо пође против воље божје (RMS).
65. **ПРОМЕНИТИ СЕ** 1. а. *остати други, сасвим се изменили* (RMS): Вук се уме променити дијом_{ИЈинстр.} (RMS).
66. **ПРОМЕТАТИ СЕ** несврш. и уч. према *променити се* (RMS): Живином_{ИЈинстр.} се сваком промемо (Daničić 1858: 580).
67. **ПРОМЕТНУТИ СЕ** 2. *претворити се у што, променити се* (RMS): Она се прометну овца_{ИЈном.} (Daničić 1858: 9).

2.2.6. Глаголи са значењем изазивања утиска о некоме/нечему

68. **ВИДЕТИ СЕ** 5. *заст. чинити се, изгледајти* (RSANU): Ти се видиш јунак од мејдана_{ИЈном.} (RSANU); Милан ми се види мудар и озбиљан_{ПЈном.} (RSANU); Кроз мокра стакла трамвајских кола још се јаднијом_{ПЈинстр.} видјела улица предграђа (RSANU).
69. **ВИЂАТИ СЕ** 1. *изгледајти, чинити се, личити (на нешто)* (RSANU): Жути долац тешког пшеничног класја [...] се издалека виђао као марама густо везена уташеним златом_{ИЈкао+ном.} (RSANU).
70. **ДЕЛОВАТИ** 1. а. *остављати утисак, доимати се* (RSANU): Најискуснија репрезентативка деловала је као почетница_{ИЈкао+ном.} у дуелу са Полоном Ребершчук (ЕК); Већ на први поглед делује незадовољан животом_{ПЈном.} (ЕК); Када смо се увече шеткали, поред плаже смо спазили [...] велику пекару, која ми је деловала фино снабдевенном_{ПЈинстр.} (GP); Одлука делује као коначна_{ПЈкао+ном.} (ЕК).
71. **ДОИМАТИ СЕ** б. *остављати утисак, изгледајти, чинити се* (RSANU): Због тога [путовања] се често и доимају наши [хрватски] сељаци и радници као „Европејци”_{ИЈкао+ном.} (RSANU); Сваки такав митологем доима се врло стар_{ПЈном.}, али није тако (GP); Лице, које видим тек у одсјају екрана, доима се нестварним_{ПЈинстр.} (GP); Упознала сам га ту на вратима, доима се као ауторитативан_{ПЈкао+ном.} (GP).
72. **ДОЈМИТИ СЕ** *произвести утисак, оставити утисак* (на некога или уопште) (RSANU): Штавише, дојмио ми се човеком који је престао

- да се игра са својим јунацима_{ИЈинстр.} (GP); Ивана се од првог минута разговора дојми као врхунски професионалац_{ИЈкао+ном.} (GP); Иако, цео свет ми се дојмио далеко гостољубивији него остали_{ПЈном.} (GP); Цела ствар ми се дојмила апсурдном_{ПЈинстр.} (GP); Он је маштовито нереалан, па му се и овакве приче дојме као истините_{ПЈкао+ном.} (GP).
73. **ДОЋИ** 13. б. (и несвр.) (у)чинити се, оставити се, остављати утисак (RSANU): И она према слабој свјетлости кроз густо грање дошла као неко загонетно, једва наслућивано, чудно биће_{ИЈкао+ном.} (RSANU); Опазим једног старца, који ми дође познат_{ПЈном.} (RSANU).
74. **ДОЛАЗИТИ** 12. (са допуном у виду придева или поредбене конструкције, ређе исказне реченице) а. чинити се, изгледајти, испадати (RSANU): На жалост, ваш задњи пост не долази ми као неко велико изненађење_{ИЈкао+ном.} (GP); Оканите се, молим вас, таквих мисли [...] мени долазе врло детињаста_{ПЈном.} таква уображења (RSANU); Глас ми долази као некако познат_{ПЈкао+ном.}, али, за живу главу, не могах се сетити ко је (RSANU).
75. **ДОПАДАТИ СЕ** 2. покр. остављати утисак, чинити се, изгледајти (RSANU): Некако ми се допадаш познат_{ПЈном.} (RSANU); Само оно за онај проводацилук што ми причаш, то ми се допада ка' мало сумњиво_{ПЈкао+ном.} (RSANU).
76. **ДОПАСТИ СЕ** 2. покр. оставити утисак, учинити се (RSANU): Пошто ју [пушку] прегледа, допаде му се слаба_{ПЈном.}, па је запе и обрну сам себе насред прси [и] омаче (RSANU).
77. **ЗВУЧАТИ** 2. фиг. а. чинити се, изазивати утисак, изгледајти (о ономе што се испољава речима, звуцима) (RSANU): Понекад [...] најискреније ријечи звуче као пријекори_{ИЈкао+ном.} (RSANU); Ката ми наједном не звучи тако сигурна у себе_{ПЈном.} (ЕК).
78. **ИЗГЛЕДАТИ** 1. а. ?имати какав спољашњи облик, изглед; б. (безл.) чинити се, стварати утисак (RSANU): Кућа је изгледала као вршњакиња вечности_{ИЈкао+ном.} (ЕК); Обала с друге стране изгледала је дивља и пуна опасности_{ПЈном.} (ЕК); Али и она је Билбу изгледала опасном_{ПЈинстр.} (ЕК); Овај предео му изгледа као стран и непознат_{ПЈкао+ном.} (ЕК).
79. **КАЗИВАТИ СЕ** 5. б. изгледајти, чинити се (RSANU): Ал' и њена с' тада сенка са очима суза пуним у сутону казиваше лепа, сјајна_{ПЈном.} (RMS).
80. **ПАРАТИ СЕ** безл. (некоме) чинити се, изгледајти (RSANU): Маре, параш ми се душа испред раја_{ИЈном.} (RMS); И ти ми се параш странцем_{ИЈинстр.} (GP); Ти ми се параш као нетолерантни тип_{ИЈкао+ном.} (GP); Није анте_г узалуд рекао каквим_{ПЈинстр.} му се параш (GP).
81. **ПРИВИДЕТИ СЕ** 1. причинити се, показати се, произвести утисак (RMS): Таково се професорово стање Ивану привида готово као нека супериорност_{ИЈкао+ном.} (RMS); Тада јој се и родитељи, па и сам

- Јосо у напо градској, а напо сеоској одори привидјеше јаднијим него су у истину били_{ПЈинстр.} (RMS).
82. **ПРИВИЋАТИ СЕ** несврш. и уч. према *привидети се* (RMS): Уобличени човек нашег средњег века увек се привиђао као странац_{ИЈкао+ном.} (ЕК); Упловио је у ту љубав као брод у луку (али не као гусарски брод, какав_{ПЈном.} се привиђао Средоју, него као бела лађа линијске пловидбе (ЕК); Разумљив, а тако потпун, тако нежан чак и када му стих махом делује или се привиђа као хладан_{ПЈкао+ном.} (GP).
83. **ПРИЗРЕТИ СЕ** *безл.* 1. *причинити се* (RMS): У такву одијелу призре му се њезино лице мраморно и провидно_{ПЈном.} (RMS).
84. **ПРИЧИНТИ СЕ** **оставити утисак, учинити се*: Након цјелодневног јахања стигне предвечер до мале гостионице, која му се причини дворцем_{ИЈинстр.} (GP); С муком сам се извлачио из нечега што ми се причини као ошамућеност_{ИЈкао+ном.} (ЕК); Био сам већ напољу у широкој дубокој реци, која ми се причинила бескрајна као море_{ПЈном.} (GP); Али у том ходу сам запазио једну ствар која ми се причинила јакo важном_{ПЈинстр.} (GP); Мом оцу [...] ова се страница причинила као боља и квалитетнија_{ПЈкао+ном.} (GP).
85. **ПРИЧИЊАВАТИ СЕ** *несврш. и уч. према *причинити се*: Откако сам отишао у пензију, почеле су ми се причињавати младуницама-_{ИЈинстр.} жене од којих сам старији двадесетак година (ЕК); Овај град јој се причињавао као огромна замка_{ИЈкао+ном.} (GP); Због те даљине причињава му се [регент] и недостижан_{ПЈном.} (ЕК); Муке њихове, баш као и жеље, неизмерно су ситне, а причињавају се великим, непремостивим, неиспуњивим_{ПЈинстр.} (GP); Када се довољно удаљимо од атома, атом нам се причињава као електрички неутралан_{ПЈкао+ном.} (GP).
86. **ПРИЧУТИ СЕ** 3. *причинити се, изгледајти* (RMS): Одбацују [...] што им се причује туђе_{ПЈном.} (RMS).
87. **УГЛЕДАТИ СЕ** 3. (*безл.*) *видети се, показати се, учинити се* (RMS): Нека, браћо [...] нек се вама не угледа криво_{ПЈном.} (RMS).
88. **УКАЗАТИ СЕ** **учинити се, оставити утисак*: Да ли је злонамерно рећи да им се земљотрес указао као згодна прилика за „лаки кеш”_{ИЈкао+ном.} ? (ЕК); Власник брода уграби ту прилику, разви једра, отисну се од обале; ветар му се указа повољан_{ПЈном.} (ЕК); Сва срећа што ми се та грађевина, у прозачном зимском јутру, није указала онаквом каква изгледа за олујних дана_{ПЈинстр.} (ЕК).
89. **УЧИНИТИ СЕ** 2. *причинити се, приказати се* (RMS): Немаштина, самоћа, болештина, све јој се то учини женска судбина_{ИЈном.} (ЕК); У добу свеопштег разграђивања Српска Православна Црква ми се учинила [...] делатном матицом духовних вредности народа_{ИЈинстр.} (ЕК); Отворих врата, ходник ми се учини као црно ждрело_{ИЈкао+ном.} (ЕК); Двориште му се учини одједном нељубазно и празно_{ПЈном.} (ЕК); Испих сок који ми се учини мало сланим_{ПЈинстр.} (ЕК); Дечку се острво учини као створено за овце_{ПЈкао+ном.} (ЕК).

90. **ЧИНТИТИ СЕ 2.** *имати изглед, изгледати, причиња(ва)ти се* (RMS): Хммм., тада ми се то чинила добра идеја_{ИЈном.} (GP); Једноставно ми се није чинио талентованим судијом_{ИЈинстр.}, рекао је Били Веб (ЕК); Зато у тешким ситуацијама мајка му се чини као једини спаситељ од смрти_{ИЈкао+ном.} (ЕК); Ова наредба ми се чини безначајна_{ПЈном.} (ЕК); Та алегорична димензија понекад ми се чини тако видљивом_{ПЈинстр.} (ЕК); Процене варирају од 100.000 до 300.000, мада се нижа бројка чини као реалнија_{ПЈкао+ном.} (ЕК).

2.2.7. Глаголи са значењем осећања

91. **ВИДЕТИ СЕ 3.** *осети ти се, осећати се* (RSANU): Радо би се свраћао к сусједу [...] Ту би се видио мирнији, покојнији_{ПЈном.} (RSANU).
92. **ЗНАТИ СЕ 4.** *необ. осећати се* (RSANU): Како мора да је красно знати се заљубљеним_{ПЈинстр.} (RSANU).
93. **НАЛАЗИТИ СЕ 5.** а. (са трпним придевом некога глагола као допуном) *бити, бивати прожеи, обузети (неким осећањем), осећати се* (RSANU): Шта се све не каже, па се нико не налази увређен_{ПЈном.} (RSANU); Нико се не налази увређеним_{ПЈинстр.}, ако му се упуте такве речи (GP).
94. **НАЋИ СЕ 10.** а. *показати, испољити какво унутарње расположење, осећање изазвано неким постојукком или одређеном ситуацијом, осети ти се каквим;* б. *осети ти се позваном, меродавном за нешто* (RSANU): Кадија се нађе постиђен_{ПЈном.} (RSANU); Извињавам се господину Кајтазију, уколико се на било који начин нашао повређеним_{ПЈинстр.} (GP); А онда је [...] одједном настало затишје, па се Соња нашао као заробљена у крлетки_{ПЈкао+ном.} (ЕК).
95. **ОСЕТИТИ СЕ 1.** а. *постати прожеи, испуњен неким осећањем, уверењем, идејом и сл.* б. *бити захваћен извесним психолошким стањем (услед болести, оздрављења и сл.)* (RSANU): Човеку треба мало да би се осетио човеком_{ИЈинстр.} (ЕК); Ленгдон се изненада осетио као незналица_{ИЈкао+ном.} (ЕК); Осети се тако немоћан и слаб_{ПЈном.} да не могаше ниједним удом маћи (RSANU); Оживи наша земља и сама се осјети јаком_{ПЈинстр.} (RSANU).
96. **ОСЕЋАТИ СЕ 1.** а. *бити прожеи, испуњен неким осећањем, уверењем, идејом и сл.* б. *бити захваћен извесним психолошким стањем (услед болести, оздрављења и сл.)* (RSANU): Није памтио да се икада осећао органичким делом нечега_{ИЈинстр.} (ЕК); Уопште се није осећао као монархиста_{ИЈкао+ном.} (ЕК); Колико сам разумео, осећао се прилично увређен_{ПЈном.} (RSANU); Он се осећа ужасно самим_{ПЈинстр.} (RSANU).
97. **ОЋУТЕТИ СЕ 1.** (обично с придевском допуном у инструменталу, ређе у ном.) а. *доживети одређено расположење, осећање изазвано неким постојукком, ситуацијом, осети ти се* (RSANU): Има неколико дана, да се Јелка оћутила мајком_{ИЈинстр.} (RSANU); Иво захрче... Тада

се дјевојка оћути посве сама_{П|ном.} (RSANU); Прегледавши свој дар, оћутила се увријеђеном_{П|инстр.} (RSANU).

98. **ЋУТЕТИ СЕ** **осећајти се*: Ћутјела се лака као птиче при лету_{П|ном.} (RMS).

2.2.8. Глаголи са значењем експлицирања типа односа између два појма

99. **ДОЋИ** **експлицирање тјија посредног односа између два појма*: Знама и ја једну Сенку, дође ми нека тетка/ујна_{И|ном.} (GP).
100. **ДОЛАЗИТИ** **експлицирање тјија посредног односа између два појма*: Виш', она теби долази снаха_{И|ном.} (RSANU).
101. **ПАДАТИ (СЕ)** **експлицирање тјија посредног односа између два појма*: Нашле [смо се] код једне моје другарице, а њему пада нека рођака_{И|ном.} (GP); Теби се Тања Максимовић пада нека сестра_{И|ном.} ? (GP).

2.3. Корелирање семантичких и синтаксичких особености ексцерпираних СК глагола

Анализирањем ексцерпираних СК глагола дошли смо до назнака семантичко-синтаксичких корелација у њиховом понашању, чему би будућа истраживања морала посветити дужну пажњу.

Већина глагола са значењем *стипцања новог својства* и глаголи са значењем *задржавања претходног својства* као допунски предикатив могу имати именичку и придевску јединицу у номинативу. Њих на семантичком плану карактерише компонента 'промене' одн. 'задржавања' својства које субјекатски појам поседује, те можемо претпоставити да ова семантичка компонента корелира са синтаксичким понашањем ових глагола (одн. фаворизује номинатив ум. нпр. инструментала).¹⁰

Глаголи са значењем *изазивања утиска о некоме/нечему* и глаголи са значењем *осећања* спадају у глаголе перцепције – дакле, својство које се преко њих приписује субјекатском појму резултат је чулног утиска. Ови глаголи, осим описане значењске везе, јесу и синтаксички повезани: већина глагола се може допунити придевском јединицом у номинативу (док је употреба именичке јединице у номинативу сасвим спорадична). Као допуна овим глаголима често се јавља и придевска јединица у инструменталу. Тада се више истиче 'субјективност' приписивања датог својства субјекатском појму, односно, речима М. Ивић (1954/2005: 158) – „инструментал се употребљава данас највише уз глаголе који значе нетачно или бар сасвим субјективно придавање, приписивање извесног својства субјекту”.

¹⁰ Семикопулативно значење *промене* одн. *задржавања својства* које субјекатски појам поседује (на примеру СК глагола *осијати*) анализирано је у Јовановић 2018а.

Глаголи са семантичком компонентом 'свесног приписивања' датог својства субјекатском појму фаворизују употребу као-конструкције (у којој *као* нема поредбену вредност), те ППК за + акузатив. Питање синонимичности ових конструкција захтева детаљну анализу, а у том контексту ваља размотрити и њихов однос према глаголима типа *важити*.

Глаголи са значењем *експлицирања* *истица* односа између два појма чине специфичну групу глагола. Они се могу допунити једино именичком јединицом у номинативу, чиме се синтаксички приближавају копулативним конструкцијама (у функцији именског копулативног предикатива типично се реализује именичка јединица у номинативу). И семантички су ови глаголи блиски копулативним, с тим што ипак имају своје специфично значење – 'рачунање', 'процењивање' типа односа између номинативног и дативног ентитета. Стога бисмо их могли окарактерисати као нетипичне копулативне глаголе (исп. Јовановић 2018b).

Поред семантике глагола, на избор облика допунског предикатива утичу и други моменти. А. Корин (1999), проучавајући глагол *сматрати* и конкурентност његових предикативних допуна, указује на релевантност следећих опозиција: предикативна именичка јединица : предикативна придевска јединица, присуство модалног глагола : одсуство модалног глагола, редослед реченичних конституената (глагол + номинални предикат : номинални предикат + глагол), номинални предикат који се односи на живо : номинални предикат који се односи на неживо. Д. Сааведра (2000) наводи још и модалност као релевантан фактор, те значење глаголског облика, присуство универзалних квантификатора који немају конкретну референцијалност, став говорника или доживљавача према садржају исказаном предикативом; наглашава да, ипак, одабир облика предикатива зависи и од територијалног фактора, индивидуалног стила, као и стилских преференција. Корелирање свега наведеног морало би бити предмет једног обимног истраживања.

3. ЗАКЉУЧАК

У раду смо испитивали семантичке и синтаксичке карактеристике непрелазних (неповратних и неправих повратних) семикоупулативних (даље: СК) глагола. На основу анализираних корпуса издвојили смо осам семантичких група СК глагола: (I) глаголи *стицања* *новог својства*; (II) глаголи *задржавања* *преходног својства*; (III) глаголи *свесног приписивања* *датог својства* *појму од стране одређеног колектива*; (IV) глаголи *испољивања* *одређеног (иривидног или стварног) својства*; (V) глаголи *трансформисања* *једног појма у други*; (VI) глаголи *изазивања* *уписа о некоме/нечему*; (VII) глаголи *осећања*; (VIII) глаголи *експлицирања* *истица* односа између два појма. Оваква класификација заснована је на различитим семантичким компонентама: промена одн. задржавање својства које субјекатски појам поседује, свесно приписивање својства одн. приписивање својства као перцептивног утиска, фактивност/нефактивност/контрафактивност предикативног

садржаја и сл. Указано је и на својеврсне семантичке варијације ових компоненти у издвојеним групама глагола.

Представили смо и синтаксичко понашање ексцерпираних глагола, дајући преглед типова СК конструкција у које ступају: као њихове допуне засебно смо издвајали тип синтаксичке јединице (именичка или придевска јединица), као и облик (номинатив, инструментал, као-конструкција, ППК за + акузатив).

На крају, поредећи семантичке и синтаксичке карактеристике анализираних глагола, дошли смо до неких назнака њихове корелације. Међутим, с обзиром на то да се у изучавање корелације синтаксе и семантике (али и прагматике) СК глагола морају укључити и други релевантни фактори (попут редоследа реченичних конституената, значења глаголског облика, става говорника према пропозиционом садржају и сл.), наше истраживање може само скренути пажњу на постојање везе између семантике глаголске лексеме и типа и облика њене допуне. Ова веза је најоучљивија код групе глагола са значењем *експлицирања њиховог односа између два појма*, који су и синтаксички и семантички блиски типичним копулативним глаголима.

Листа извора

EK: *Korpus savremenog srpskog jezika: Pretraga korpusa sa izvorima*, 2013. <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs>.

GP: Google pretraživač, www.google.rs.

RMS: *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*, I–VI, Novi Sad – Zagreb: Matica srpska – Matica hrvatska, 1967–1976.

RSANU: *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika*, I–XX, Beograd: SANU, 1959–.

Листа референци

Belić 1923/2000: A. Belić, Sintaksa srpskohrvatskog jezika, u [knjizi]: *Univerzitetska predavanja iz savremenog srpskohrvatskog jezika, Izabrana dela A. Belića*, XIV tom, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 215–303.

Brabec et al. 1954: I. Brabec, M. Hraste, S. Živković, *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb: Školska knjiga.

Daničić 1858: Đ. Daničić, *Srbska sintaksa*, Beograd: Državna štamparija.

Hlebec 2008: B. Hlebec, Predikativni instrumental u svetlu kolokacijske analize, *Južnoslovenski filolog*, LXIV, Beograd, 545–550.

Ivić 1954/2005: M. Ivić, *Značenja srpskohrvatskog instrumentala i njihov razvoj*, Beograd: Beogradska knjiga – Institut za srpski jezik.

Ilić 2001: A. Ilić, *Dopune prelaznim i povratnim semikopulativnim glagolima u srpskom i hrvatskom književnom jeziku*, magistarski rad, u rukopisu.

- Jovanović 2017: A. Jovanović, *Neprelazni (nepovratni i nepravni povratni) semikopulativni glagoli i njihove dopune u savremenom srpskom jeziku*, master rad, u rukopisu, Beograd: Filološki fakultet.
- Jovanović 2018a: A. Jovanović, Semantički i sintaksički status semikopulativnog glagola *ostati*, *Književnost i jezik*, 1–2, Beograd, 2018, 91–105.
- Jovanović 2018b: A. Jovanović, O nekim neobičnim upotrebama glagola *doći* (*On mi dođe brat od strica / To mu dođe subota*), *Jezik danas*, 11, Novi Sad, 30–36.
- Korin 1995: A. R. Corin, Predikativni instrumental u savremenom srpskohrvatskom jeziku, *Naučni sastanak slavista u Vukove dane*, 24/1, Beograd, 73–80.
- Korin 1999: A. R. Corin, Hijerarhije u izražavanju nominalnog predikata u srpskom jeziku, *Naučni sastanak slavista u Vukove dane*, 28/2, Beograd, 248–256.
- Maretić ³1963: T. Maretić, *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, Zagreb: Matica hrvatska.
- Marković 2011: A. Marković, Dva srodna rečenična konstituenta – dopunski predikativ i predikativni atribut, *Naš jezik*, XLII / 3–4, Beograd, 29–37.
- Novaković 1894: S. Novaković, *Srpska gramatika*, Beograd: Državna štamparija.
- Piper 2005: P. Piper, Sintaksičke funkcije imenskog izraza, u: P. Piper et al. 2005, *Sintaksa savremenoga srpskog jezika : prosta rečenica* (red. M. Ivić), Beograd – Novi Sad: Institut za srpski jezik SANU – Beogradska knjiga – Matica srpska.
- Popović 1997: Lj. Popović, Integralni model međuodnosa sintaksičkog sistema, rečnika i tekstova, *Naučni sastanak slavista u Vukove dane*, 26/2, Beograd, 469–482.
- Popović ¹¹2008: Lj. Popović, Sintaksa, u: *Gramatika srpskoga jezika*, Beograd: Zavod za udžbenike, 206–386.
- Saavedra 2000: D. Saavedra, Konkurencija padežnih konstrukcija kod predikativa u sastavu imenskog predikata, *Naučni sastanak slavista u Vukove dane*, 29/1, Beograd, 131–141.
- Stevanović ⁴1989: M. Stevanović, *Savremeni srpskohrvatski jezik II*, Beograd: Naučna knjiga.
- Stipčević 2014: B. Stipčević, *Dativne rekijske konstrukcije s neprelaznim glagolima u savremenom srpskom jeziku*, doktorska disertacija, u rukopisu, Beograd: Filološki fakultet. <http://nardus.mpn.gov.rs/bitstream/handle/123456789/4078/Disertacija.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, 30.7.2017.
- Viberg 1983: Å. Viberg, The Verbs of Perception : a Typological Study, *Linguistics*, 21–1, Berlin, 123–162.

Aleksandra S. Jovanović

SEMANTIC AND SYNTACTIC CHARACTERISTICS OF INTRANSITIVE (NON-REFLEXIVE AND PSEUDO-REFLEXIVE) SEMICOPULATIVE VERBS IN MODERN SERBIAN LANGUAGE

Summary

In this paper, the semantic and syntactic characteristics of intransitive (non-reflexive and pseudo-reflexive) semicopulative verbs are discussed on a corpus-based research. The verbs were extracted from the Matica Srpska six-volume dictionary (*Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*), and then searched through electronic *Corpus of the Serbian language* and *Google's sources* in order to find all the constructions they can form. The extracted verbs are assigned to corresponding semantic groups, according to the relevant semantic components. The following syntactic characteristics are considered in each group: types of complement required by the verb – realized in the form of a nominal or adjective expression in the nominative, instrumental, accusative, *kao*-construction or *za* + accusative construction. In the end, comparing semantic and syntactic characteristics of the analyzed verbs, this paper tries to find some kind of correlation between semantic and syntactic behaviour of these verbs. This research contributes to better understanding of the nature of semicopulative verbs, as well as the nature of complements to these verbs.

Keywords: semicopulative verb, intransitive verb, complement, semantics, syntax, syntactic-semantic interface

Примљен: 6. мај 2018. године
Прихваћен: 28. новембар 2018. године